

Monumentnummer: 1210

Status: Gemeentelijk monument

Inschrijving register: 5 april 2022

Kadaster deel/nr: 1834

<i>Woonplaats</i>		<i>Gemeente</i>		<i>Provincie</i>
Nieuwe Niedorp		Hollands Kroon		Noord-Holland
<i>Straat</i>	<i>Nr.</i>	<i>Toev.</i>	<i>Postcode</i>	<i>Woonplaats</i>
Dorpsstraat	265 t/m 279		1733 AK	Nieuwe Niedorp
<i>Kadastrale gemeente</i>		<i>Sectie</i>	<i>Grondperceel</i>	
NDP02		C	1834	

Omschrijving gemeentelijk monument

Inleiding

Het voormalige Wees- en Armenhuis is in 1910 gebouwd naar ontwerp van architect S. Krijnen en bestaat van oorsprong uit een éénlaags volume met samengesteld schild- en zadeldak.

Aanvankelijk was het Algemeen Armenhuis ondergebracht in een langhuisstolp waar tevens een stierenhouderij in onder was gebracht. Het vee werd door de bewoners van het tehuis verzorgd. In 1909 verkeerde het Algemeen Armenhuis in slechte staat en werden er plannen gemaakt voor een nieuw tehuis. De Nederlands Hervormde Wezenadministratie stelde een subsidie beschikbaar van maximaal 10.000 gulden onder voorwaarde dat er een grote kamer gemaakt zou worden om enkel wezen op te nemen, een ruimte die kon dienen als woon- en verblijfplaats van verzorgers of verplegers en een vertrek waar het college van weesmeesters kon vergaderen. Tevens diende de historische naam 'Armen- en Weeshuis' bewaard te blijven en de oude gevelstenen in de gevel van het nieuwe gebouw dienden te worden overgeplaatst. Het ging om een gevelsteen met daarop afgebeeld twee wezen die het wapen van Niedorp vasthouden en twee 17e -eeuwse leeuwenkopmaskers. Uiteindelijk werd in 1910 besloten om tot een publieke aanbesteding over te gaan. Aannemer C. de Graaf uit Nieuwe Niedorp mocht het pand bouwen en de oude gevelstenen werden herplaatst in het nieuwe pand. Achter het nieuwe tehuis werd tevens een nieuwe stolpboerderij (gemeenteboerderij) gebouwd. De boerderij bij het tehuis was al vanaf de stichting in huur bij de armvoogdij. De in het tehuis verblijvende armlastigen verzorgden het vee en werkten op het land en in de boerderij onder leiding van de 'armenvader'. Vanaf 1930 werden de boerderij en het bijbehorende land verhuurd.

De naam van het tehuis is in 1924 veranderd naar 'Tehuis voor Ouden van Dagen'. Vanaf dat moment werd het opengesteld voor betalende personen en zijn er enkele privékamers in het tehuis gerealiseerd. In de jaren '30 is aan de rechterzijde een serre aangebouwd. In 1948 is de naam van het tehuis weer veranderd, dit keer in 'Rusthuis voor Ouden van Dagen en Hulpbehoevenden' in de volksmond al spoedig afgekort tot 'Het Rusthuis'. In 1953 is er een nieuwe keuken gerealiseerd en in de eetzaal werden enkele wijzigingen aangebracht. In 1961 werd besloten het rusthuis uit te breiden en te vernieuwen. Om de uitbreiding te kunnen realiseren werd in de winter van 1965-1966 de aangrenzende stolpboerderij bij het rusthuis afgebroken en werd er aan de Terdiekerweg een nieuwe gemeenteboerderij gerealiseerd. Op de vrijgekomen grond werd een geheel nieuwe vleugel gerealiseerd en werd het oorspronkelijke tehuis eveneens aan de eisen van de tijd aangepast. In 1968 werd het geheel gemoderniseerde en uitgebreide gebouw, dat inmiddels de naam 'Vijverhof' had gekregen in gebruik genomen. Het tehuis is nog 20 jaar lang in gebruik geweest, maar uiteindelijk moesten de bewoners wegens nieuwe wettelijke regels overgeplaatst worden naar een bejaardentehuis in het naastgelegen dorp Winkel. De in 1968 gebouwde vleugel werd in 1990 weer afgebroken en het in 1910 gebouwde gedeelte is na een inwendige verbouwing in gebruik genomen als wijksteunpunt totdat het in 2017 werd omgebouwd tot appartementencomplex. Het pand is toen aan de achterzijde uitgebreid met een nieuwe vleugel bestaande uit twee bouwlagen met afgeknot zadeldak. De nadruk ligt in deze omschrijving op het oorspronkelijke hoofdvolume uit 1910, de aanbouw wordt buiten beschouwing gelaten.

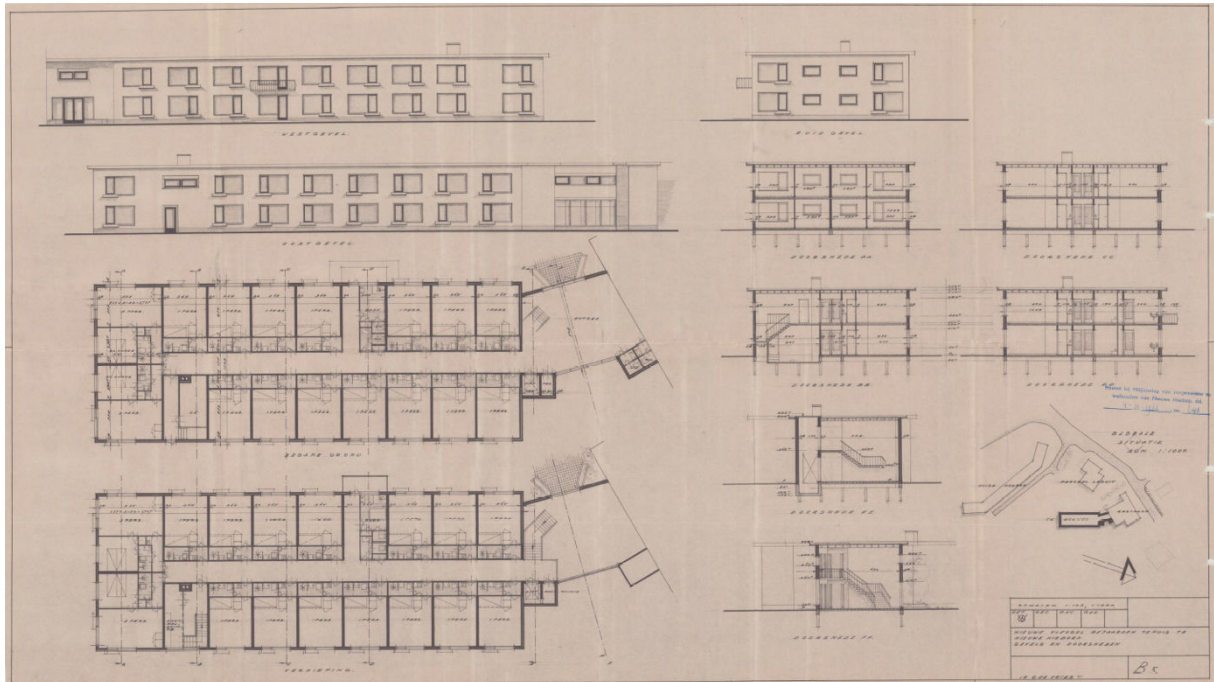
Het voormalige Wees- en Armenhuis is gelegen in Nieuwe Niedorp, een dorp in het westen van West-Friesland. West-Friesland is een oud zeekleilandschap dat vanaf de IJzertijd vernatte waardoor veenontwikkeling tot stand kwam. Het gebied werd vanaf de vroege Middeleeuwen in ontginnen genomen. Vanuit bestaande veenrivieren werden in het veen parallelle sloten gegraven voor de ontwatering van het veen. Hierdoor droogde de bovenlaag van het veen op en werd de bodem geschikt voor bewoning, akkerbouw en veeteelt. De ontwatering van het veen leidde echter tot inklinking en vertering van het veen, waardoor de bodem sterk daalde. De nederzettingen in het veenweidegebied werden geplaatst op de hoogste plaatsen in het landschap zoals strandwallen en kreekkruggen en kregen de vorm van langgerekte linten. Nieuwe Niedorp is een lintdorp gelegen op een kreekkrug en is oost-west georiënteerd. Het lintdorp Nieuwe Niedorp is in de 13e eeuw tot ontwikkeling gekomen. Het oude lint wordt gevormd door het gebied Dorpsstraat/Schulpweg. Aan weerszijden van dit lint bevindt zich meest vrijstaande bebouwing in één, soms twee bouwlagen met een kap. Aan de zuidzijde van de Dorpsstraat staan de gebouwen vlak aan de weg, aan de noordzijde worden de gebouwen van de weg gescheiden door een brede berm met boombeplanting en een voorsloot. Het dorp kreeg in 1415 tezamen met het dorp Oude Niedorp stadsrechten en de stad kreeg de naam Stede Niedorp. Nieuwe Niedorp was tot 1970 een zelfstandige gemeente.

Historische foto van het Algemeen Armenhuis, datum 1906. Aan de straatkant het woonhuis met daarachter de gemeenteboerderij. In de voorgevel zijn de twee leeuwenkopmaskers en de gevelsteen met het wapen van Niedorp vastgehouden door twee wezen zichtbaar.

Historische foto van het Rusthuis met de aangebouwde serre. Datum 1940

Bouwtekening van de vleugel die in 1968 aan het rusthuis is gebouwd. Datum 1966.

Historische foto van het Rusthuis, waarvan geheel links alleen de serre zichtbaar is, met de in 1968 aangebouwde vleugel. Datum 1972.

Beschrijving situatie en omgeving van het monument

Het voormalige Wees- en Armenhuis is gelegen aan de Dorpsstraat van Nieuwe Niedorp in het zuiden van de gemeente Hollands Kroon en is gesitueerd tussen de Dorpsstraat (in het noorden), het Hoefje (in het oosten), de N242 (in het zuiden) en de Terdiekerweg (in het westen). De Dorpsstraat met voorsloot vormt het centrale lint van het dorp en vormt in noordoostelijke richting de verbinding met het dorpslint van Winkel en in zuidwestelijke richting met het dorpslint van Oude Niedorp en behoort daarmee tot de oorspronkelijke stedenbouwkundige structuur van het gebied. Aan de noordzijde van de Dorpsstraat zijn vanaf de jaren '80 uitbreidingswijken ontstaan. Ter hoogte van nr. 265 t/m 279 is er een korte strook tweedelijns bebouwing aanwezig, maar omdat deze bebouwing nagenoeg in de hoek is gesitueerd van de kruising met de Terdiekerweg en de Dorpsstraat blijft de relatie met het open achterliggende landschap enigszins gewaarborgd. Het gebied kenmerkt zich door kleinschalige lintbebouwing bestaande uit vrijstaande woonhuizen en winkels van maximaal twee bouwlagen met kap, enkele prominente gebouwen en enkele stolpboerderijen. De voorsloot die parallel aan de Dorpsstraat loopt, mondt ter hoogte van het pand in kwestie uit in een jachthaven genaamd de Rijd. Ten noorden van de jachthaven ligt het gelijknamige recreatiepark.

Het pand bevindt zich aan de noordzijde van een driehoekige kavel waarvan de scherpe hoek in oostelijke richting wijst. Aan de voorzijde van het pand (noord) bevindt zich een ondiepe voortuin. Een hardstenen pad biedt toegang tot de entree deur. Links (oost) van het pand bevindt zich een smalle groenstrook, afgeschermd van het naastgelegen perceel door een houten schutting. Aan de rechterzijde (west) van het pand bevinden zich de terrassen van de appartementen afgeschermd door een beukenhaag en houten hekwerk. Aan de achterzijde (zuid) grenst het pand aan een parkeerplaats.

Dorpsstraat 265 t/m 279 in zijn omgeving.

Dorpsstraat 265 t/m 279 in zijn omgeving.

Beschrijving van het exterieur

Het pand is gebouwd op een rechthoekig bouwvlak en bestaat uit één bouwlaag met zadeldak met de noklijn haaks op de straat en aan de linker- en rechterzijde een schilddak. Het pand is opgetrokken uit schoonmetselwerk. De uitbouw met schildkap aan de rechterzijde is in de jaren '30 gerealiseerd ten behoeve van de serre. Het dak is bedekt met een natuurrode, geglazuurde Tuile du Nord dakpan. De gevels zijn opgetrokken in een bruine baksteen in kruisverband met een lichte snijvoeg. Het trasraam is vier lagen hoog en opgetrokken in kruisverband, steekt iets uit de gevel en wordt beëindigd door afgeschuinde bakstenen. Alle kozijnen zijn van hout en alle raamkozijnen hebben aan de onderzijde een gemetselde raamdorpel uitgevoerd in een oranje baksteen. Boven de raamkozijnen is een rollaag aangebracht van koppen uitgevoerd in een gele baksteen met daarboven een strook afgeschuinde oranje bakstenen.

Voorgevel (noord)

De voorgevel wordt door de risalerende topgevel in drie delen geleed met in het linker deel de hoofdingang, in het midden het risaliet en rechts de serre. In het middenrisaliet bevinden zich zowel op de begane grond als op de verdieping een stolpstel met daarboven een achtruits bovenlicht en aan weerszijden een enkel venster met vierruits bovenlicht. De vensters worden van elkaar gescheiden door een smalle strook half rond metselwerk dat wordt beëindigd door een natuurstenen sluitsteen. Links en rechts daarvan bevinden zich op de begane grond nog een enkel venster met achtruits bovenlicht. Op de verdieping bevinden zich links en rechts van de gevelopening de twee 17^e eeuwse leeuwenkopmaskers afkomstig uit het voormalige Algemeen Armenhuis. De topgevel wordt afgesloten door een houten overstek met een makelaar in combinatie met een ligger die de verbinding tussen de windveren extra verstevigt.

Links van de topgevel bevindt zich de hoofdingang gelegen in een portiek en bestaande uit een 'melkmeisje' kozijn met een enkele deur met negenruits venster en daarboven een achtruits bovenlicht. Boven de zijlichten zitten vierruits bovenlichten. De portiek gaat schuil achter een halfcirkelboog van gele boogstenen en afgesloten door een sluitsteen. Het metselwerk van de pijlers waar de boog op rust is afgerond. De hoofdingang is bereikbaar via hardstenen tegels. Links naast de hoofdingang bevinden zich twee paar houten vensters met zesruits bovenlicht. De vensters die een paar vormen, worden van elkaar gescheiden door een smalle strook half rond metselwerk dat wordt beëindigd door een natuurstenen sluitsteen. Tussen de vensters hangt een natuurstenen plaquette met daarop de tekst: 'Rusthuis de Vijverhof' daarboven is de 17^e -eeuwse gevelsteen aangebracht afkomstig uit het voormalige Algemeen Armenhuis met daarop afgebeeld het wapen van Niedorp vastgehouden door twee wezen. De gevel wordt afgesloten door een houten bakgoot met houten gootklossen. In het dakvlak staat een niet originele plat afgedekte dakkapel in de goot.

Rechts van de topgevel bevindt zich de in 1953 aangebouwde serre bestaande uit een in baksteen opgetrokken borstwering in halfsteensverband met daarboven vier gekoppelde kozijnen met achtruits bovenlicht. De kozijnen zijn uitgevoerd zonder raamhout. De gevel wordt afgesloten door een houten bakgoot met houten gootklossen en in het dakvlak bevindt zich een dakraam.

De voorgevel met enkele detailfoto's.

Linkerzijgevel (oost)

De linkerzijgevel is moeilijk zichtbaar vanwege de voorliggende haag. In de linkerzijgevel bevinden zich twee paar vensters met zesruits bovenlicht. De vensters die een paar vormen, worden van elkaar gescheiden door een smalle strook half rond metselwerk dat wordt beëindigd door een natuurstenen sluitsteen. De gevel wordt afgesloten door een houten bakgoot met gootklossen. In het dakvlak staat een niet originele plat afgedekte dakkapel. Verder is aan de linkerzijde de in 2017 gemoderniseerde aanbouw uit 1968 zichtbaar, deze valt buiten de omschrijving.

Linkerzijgevel

Achtergevel (zuid)

De achtergevel van het oorspronkelijke hoofdvolume wordt aan het zicht onttrokken door de in 2017 gemoderniseerde aanbouw uit 1968. Deze valt buiten de omschrijving.

Achtergevel

Rechterzijgevel (west)

De rechterzijgevel bestaat uit de in de jaren '30 aangebouwde serre bestaande uit een in baksteen opgetrokken borstwering in halfsteensverband met daarboven vier gekoppelde kozijnen met achtruits bovenlicht. De kozijnen zijn uitgevoerd zonder raamhout. De gevel wordt afgesloten door een houten bakgoot met houten gootklossen en in het dakvlak bevindt zich een dakraam. Het overige gedeelte van de rechterzijgevel bestaat uit de in 2017 gemoderniseerde aanbouw en valt buiten de omschrijving.

Rechterzijgevel

Beschrijving van het interieur

Het interieur is in 2017 volledig gemoderniseerd. De hoofdingang geeft toegang tot een centrale hal waarin zich de entree-deuren naar de appartementen bevinden. Ook bevindt zich in de centrale hal de trap naar de eerste verdieping met ook daar een centrale hal met entree-deuren naar de appartementen. Het is niet mogelijk geweest om de appartementen afzonderlijk te bezichtigen. Tevens worden hier geen originele interieuronderdelen verwacht omdat het complex reeds in 1968, 1990 en in 2017 gewijzigd is naar de eisen van de tijd. Wel hangt er in de centrale hal op de begane grond nog een plaquette uit de bouwperiode van het Wees- en Armenhuis.

Waardering

1. Cultuurhistorische waarden

Het voormalige Wees- en Armenhuis is van cultuurhistorische waarde als representatief voorbeeld van een filantropische ontwikkeling. Het geeft uitdrukking aan de ontwikkeling van de filantropische overheidsbemoeienis, gericht op het publieke welzijn en het verbeteren van levensomstandigheden voor anderen. Dat het pand behoort tot de prominente gebouwen uit het dorp blijkt uit de centrale ligging aan het dorpslint en de statige architectuur.

2. Stedenbouwkundige waarden

Het voormalige Wees- en Armenhuis heeft situationele waarden als onderdeel van de historische bebouwing en het historische wegen- en slotenpatroon van Nieuwe Niedorp.

3. Architectuurhistorische waarden

Het voormalige Wees- en Armenhuis is van architectuurhistorisch belang vanwege de hoge mate van gaafheid in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering en het zorgvuldige uitgevoerde ontwerp en illustreert daarmee de late doordringing van stedelijke stijlvormen in kleine dorpen aan het begin van de twintigste eeuw.

De kenmerkende traditionele architectuur is onder meer te herkennen aan de gemetselde gevels, de verbijzonderingen in het metselwerk en het accentueren van de entreepartij. Het is een voornaam ontworpen pand met aandacht voor detaillering, een manier van bouwen die kenmerkend is voor de twintigste eeuw. Van zeer hoge monumentale waarde zijn de 17^e -eeuwse leeuwenkopmaskers en de gevelsteen met daarop het wapen van Niedorp vastgehouden door twee wezen.

De voorname uitstraling van het gebouw hangt samen met de functie.

4. Gaafheid en herkenbaarheid

Het pand is herkenbaar als uitdrukking van een voormalig Wees- en Armenhuis uit het begin van de twintigste eeuw. Het pand is grotendeels gaaf in hoofdvorm, gevelindeling, materiaalgebruik en detaillering. Het aantal aanpassingen aan het exterieur van het gehele complex is beperkt gebleven, waardoor de oorspronkelijke functie van het complex nog herkenbaar is. De oorspronkelijke functie blijkt eveneens uit de 17^e -eeuwse gevelsteen met daarop het wapen van Niedorp vastgehouden door twee wezen.

5. Zeldzaamheid

Vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarden in relatie tot de gaafheid is sprake van zeldzaamheid op regionaal niveau. Een voormalig Wees- en Armenhuis met deze architectonische uitstraling is een zeldzaam geworden type.

Bronnen

- BügelHajema adviseurs, *Bestemmingsplan Nieuwe Niedorp, Winkel en Lutjewinkel*, 2013
- Provincie Noord-Holland, 'West-Friesland-west', *Leidraad Landschap & Cultuurhistorie*, 2018
- Wit, A., *Historie van de Niedorpen en Winkel*, Wieringerwaard, 2009
- Smit, J., H. Fijnheer, *Winkel en Lutjewinkel, het verleden in foto's en verhalen*, 1981.

Historische foto's en bouwtekeningen: Regionaal Archief Alkmaar

Alle overige afbeeldingen: MOOI Noord-Holland

Opmerkingen

- De originele makelaar is aan de hand van oude foto's gereconstrueerd in 2016.
- De gemetselde dammen tussen de kozijnen aan de voorzijde zijn op basis van speciaal na gemaakte stenen in ere hersteld in 2016.
- De natuurstenen sluitsteen boven de dammen zijn op een aantal plaatsen weer teruggeplaatst (in de hoofdgevel waren deze verdwenen) in 2016.
- Nagenoeg alle kozijnen zijn opnieuw in oude stijl gereconstrueerd in 2016.

Colofon

opdrachtgever   gemeente Hollands Kroon
datum onderzoek: 9 december 2021
datum beschrijving: 3 februari 2022
opgesteld door: MOOI Noord-Holland, Renee Stroomer MA

Tot het hierboven omschreven monument behoort al hetgeen door bestemming of anderszins rechtens onroerend is.